

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Емилия Хинкова Евгениева,
относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”
в област на висше образование 1. Педагогически науки
Професионално направление 1.2 Педагогика
(Специална педагогика)

Тема на дисертационния труд: „Мениджмънт на учебно-образователния процес при интегрирано обучение на деца и ученици със специални образователни потребности”

Автор: Десислава Пенчева - Петкова

Процесът на интегриране на деца и ученици със специални образователни потребности е сложен и изисква изследване на всички негови аспекти. Представеният дисертационен труд проучва и структурира процеса на управление на учебно-образователните дейности, които се случват по време на интегрирането. При създаване на условия за интегриране се налага промяна и на процеса на обучение. Това е реализирано чрез редица нормативни актове. Приложението и изпълнението на тези нормативни актове изисква и специално внимание на това, какво се променя в самата организация и управлението ѝ. С други думи новите условия на учебно-образователния процес в общообразователното училище са силно нарушаващи статуквото и досегашния опит. Дори, да е имало различни деца и до момента на въвеждането на нормативни промени, то това се е отчитало, по-скоро, като частен случай. Докато сега, в последните десет години, това се превръща в норма. Проблем, който разглежда госпожа Десислава Пенчева.

Разработените дисертация и автореферат от докторанта съответстват на изискванията. Формалните параметри на дисертацията са: общ текст на дисертацията 304 страници, основен текст на дисертацията 217 страници, библиография на кирилица 157 заглавия, на латиница - 8 заглавия - общо 165 заглавия. Представени са 9 приложения с поместени инструменти на изследването.

В съдържателно отношение дисертацията е конструирана добре и следва логиката на изследвания проблем.

Първа глава е озаглавена “Теоретична обосновка”. В него докторантката е направила анализ на проучваната литература в следния алгоритъм: мениджмънт, нормативна уредба, мениджмънт на интегрирането. По този начин в първа глава се поставя по

нов начин разбирането за смисъла на процеса на интегриране през призмата на мениджмънта като феномен. Докторантка анализира мениджмънта от няколко гледни точки.

Втори параграф на първа глава отчита противоречията, които възникват в системата в резултат на новите нормативни изисквания. Прави впечатление, че госпожа Пенчева търси възможности за преодоляване на противоречията в изначално заложената философия и намерения на международните, европейски и национални документи. Подход, който е известен в специалната педагогика. Новият момент е в това, че основанието да се постигне добре хармонизирана система на интегриране чрез качествено управление, е базиран на дълбинно проучване на текста на документите. Авторката е определила пет параметъра, чрез които наблюдава текста: личност (социални роли и индивидуалност), семейство, образование (социални роли и компетентност), социум (социални роли, ценностни ориентации), трудов пазар (професионални роли). Проучването на документите по този начин е насочено към същността на дисертационния проблем. Националните документи са проследени и анализирани до ниво на наредби. Синтезирани са онези моменти от тях, изведени по петте показателя, които задават възможността за новия мениджмънт на процеса.

Третият параграф на първа глава поставя на вниманието ни мениджмънта на процеса на обучение в условията на интегриране. В тази глава прави впечатление, че докторантката прави опит за преодоляване на стандартно говорене за процес на интегриране, като предлага модел на образователен процес в условията на интегриране. Този нов ъгъл носи нова и по-богата на възможности гледна точка, а именно способността на детето. Този трети параграф е особено ценен, тъй като показва как може да се управлява процесът на обучение в условията на новия закон за предучилищно и училищно образование и действащият стандарт за приобщаване. Дисекцията на този нов документ е надлежно отнесена към възможностите за постигане на ефективно обучение и създаване на условия за успешна и удовлетворителна работа на всички участници в този процес - деца с типично и атипично развитие, учители, родители и общественост. Трети параграф на първа глава поставя на практическо ниво, направеното в първи и втори параграф описание на основанията за успешен мениджмънт на учебния процес. Анализ, който има практически принос.

В логиката на анализа на нормативните документи, за нуждите на изследването, госпожа Пенчева е конструирала специален инструмент от осем чеклиста. Те се описват във втора глава - Изследователска програма. Тъй като темата на дисертацията е мениджмънт на учебно-образователния процес, то интегрирането на изследването в учебни програми и стандартите за тяхното изпълнение е логично. Това, което прави впечатление е, че в едно пространство са поставени критерии за оценка на постиженията на детето, уменията, които трябва да се формират по време на обучението. За да може това да се осъществи в същия чеклист, са посочени и местата в учебната програма, които могат да обслужат формирането на това умение. Това е вторият практически принос на дисертацията.

Формулираните цел и хипотези показват, че направеният теоретичен анализ в първа глава е съобразен с постиганите обобщения там. Авторката прави обстоятелствено описание на целта, което следва логиката на направения анализ в първа глава. В резултат на това са формулирани три подцели.

Хипотезите следват логиката, която изгражда докторанта в теоретичния анализ. Разработената методика е коректна и дава възможност за оценка на предложения модел от непредубедени професионалисти и такива, които са минали курс на обучение.

Групата на респондентите е добре подбрана.

Трета глава е озаглавена “Анализ на получените данни”. Данните са поставени поетпно и с наслагване от демографията през трите хипотези. Тъй като се наблюдава процес, то това построяване на анализа на данните отговаря на философията на изследването. От друга страна се прави наслагване на данни, получени по два основни пътя - от респонденти, които не са били обучавани по проблема и такива, които са преминали обучение. От трета, наслагването е на резултатите от въпросник, проучващ информираността на респондентите, с въпросник, събиращ информация за тяхната мотивация да приемат ново предизвикателство. В този смисъл представените данни дават възможност да се оцени средатата на системата на обучение и по-специално мениджмънта на процеса от различни ъгли. Изводите, които прави докторантката, показват устойчивост на средата на приложение на новата нормативна система. Това не е новост за системата. По-скоро в получените данни се получават пробойни на статуквото, което дава основание за промяна. Точно на тези пробойни е обърнала внимание докторантката и направила своите изводи.

Препоръки и въпроси:

Дисертационното проучване има много богата база от данни. Във връзка с това бих препоръчала на авторката да продължи анализа им и да ги представи в публикации. Направените публикации са по темата на дисертацията, но по-скоро покриват литературния анализ и изследователската програма. Докато представянето на данните е важно и би имало приносен характер за останалите изследователи в областта на специалната педагогика.

Препоръчвам върху модела да бъдат направени вариации и да бъдат предложени в готов вид на колегите от практиката.

Въпросите ми към докторанта са следните:

1. С какво новият стандарт за общообразователна подготовка ще способства за намиране на индивидуален подход към способностите на децата, не само към тези със специални образователни потребности?
2. Смята ли, че разработеният от нея модел на мениджмънт на процес, ще намери последователи? Ако да, то как ще повлияе на системата?
3. Какви са административните механизми този модел да стане част от инструментите, с които работят учителите сега?

Заклучение

Дисертационният труд има принос за научно-теоретическото обосноваване на процесите при интегрирането на деца със специални образователни потребности. Разработеният модел е практически приложим. Направените обобщения за състоянието на образователната среда по отношение на процесите на интегриране имат приносен характер и обогатяват теоретичните идеи.

Смятам, че дисертационният труд отговаря на всички изисквания за подобен род научни разработки. На тези основания и предвид общото положително впечатление от компетенциите на докторанта, с професионална убеденост предлагам на уважаемите членове на Научното жури да дадат своя положителен вот за придобиване на образователната и научна степен "доктор" на госпожа Десислава Пенчева.

21.05.2016

София

доц. д-р Емилия Евгениева